

Gerard Kramer

Van ‘gezicht’ naar ‘masker’, en terug

Woordstudie

-

Deze misschien wat vreemde titel voor een WoordStudie geeft in een notendop aan wat de merkwaardige geschiedenis is van het Griekse woord ‘prosoopon’, zoals hieronder wordt uiteengezet.

Gezicht

In het oudste literaire Grieks dat we kennen, Homerus’ Ilias en Odyssee (midden 9^e eeuw v. Chr.), komt het woord *prosoopon* enkele keren voor, en wel in de betekenis van ‘gezicht’ (in de zin van ‘gelaat’; zo steeds in dit artikel). In die betekenis komt het ook veelvuldig voor in de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament.

Masker

Door het ontstaan van de Griekse tragedie en komedie ontwikkelde zich daarnaast in het klassieke en het Hellenistische Grieks de betekenis ‘masker’ en vandaar ‘(toneel)rol’. Als een acteur namelijk een andere persoon moest uitbeelden – en dus een andere rol ging spelen – hield hij, om dat aan te geven, een ander masker voor zijn gezicht. Interessant is dat ons woord ‘persoon’ afkomstig is van het Latijnse woord *persona*, dat oorspronkelijk ‘masker’

betekende (per-sonare = ‘erdoorheen klinken’; de acteur praatte door het masker heen).

Gezicht – letterlijk en figuurlijk

In het Nieuwe Testament komt *prosoopon* heel vaak voor, steeds in de betekenis van ‘gezicht’. Soms heeft ‘gezicht’ daar de betekenis van ‘persoonlijke aanwezigheid’. In Handelingen 20:25 bijvoorbeeld zegt Paulus: ‘En nu, zie, ik weet dat u allen (...) mijn gezicht niet meer zult zien’ (zie ook vs. 38). In Kolossenzen 2:1 schrijft hij over ‘allen die mijn aangezicht in het vlees niet hebben gezien’. In 1 Tessalonicenzen 2:17 en 3:10 gebruikt hij de uitdrukking ‘uw gezicht zien’. Een bijzonder gebruik van het woord zien we in Lucas 9:51, waar staat dat de Heer Jezus ‘Zijn gezicht vastbesloten wendde om naar Jeruzalem te gaan’. Het gezicht in een bepaalde richting wenden betekent ‘het vaste voornemen hebben deze weg in te slaan zonder ervan af te wijken’. Even verder, in vers 53, staat dan ook letterlijk: ‘omdat Zijn gezicht gaande was naar Jeruzalem’. Het ‘gezicht’ staat hier voor de hele persoon: *Hij reisde naar Jeruzalem*. Ook kan in figuurlijke zin sprake zijn van ‘gezicht’, namelijk in de zin van voorzijde of oppervlak. In Lucas 21:35 en Handelingen 17:26 staan de woorden: ‘op het hele aardoppervlak’, lett. ‘op het gezicht van de hele aarde’.

Persoon

Volgens sommige uitleggers is er één plaats in het Nieuwe Testament waar het woord *prosoopon* de betekenis ‘persoon’ heeft, en wel 2 Korintiërs 1:11. Deze tekst luidt in de Telosvertaling als volgt: ‘...opdat voor de genadegave die ons door vele personen [geschonken] is, door velen dankzegging voor ons gedaan wordt’. Reeds de Statenvertaling (niet de HSV!) vertaalt hier ‘personen’. Overigens is het mogelijk ‘personen’ hier met het woord ‘velen’ te verbinden; dan moet ‘door vele personen’ vertaald worden als ‘door velen’. Als men daarvoor kiest, is het probleem feitelijk opgelost: de dankzegging is dan afkomstig van vele (naar de Heer opgeheven) gezichten, personen dus. Volgens sommigen kan het woord die betekenis pas in het latere Grieks hebben; daarom is dit een interessante schriftplaats.

Enkele samenstellingen

Er zijn in het Nieuwe Testament ook enkele andere woorden, zogenaamde samenstellingen, gevormd op basis van het woord *prosoopon*. Dat zijn *eu-prosoopeoo* ('zich mooi voordoen' in Gal. 6:12); *prosoopo-lèmpsia* ('aanzien des persoons', lett. 'personen-aanneming', in Rom. 2:11; Ef. 6:9; Kol. 3:25; Jak. 2:1); *prosoopo-lèemptès* (in Hand. 10:34, waar letterlijk staat: 'God is geen personen-aannemer'); *prosoopo-lèempteoo* ('de persoon aanzien', lett. 'aannemen', in Jak. 2:9); en *a-prosoopo-lèemptoos* ('zonder aanzien des persoons', in 1 Petr. 1:17). In al deze gevallen kan men zien dat de betekenis 'gezicht' en 'persoon' in elkaars verlengde liggen en niet te krampachtig van elkaar moeten worden onderscheiden.

Oude Sporen 2014

